

Een paar maanden zakgeld voor een aalscholver...

C. MARTIN LOK

Tijdens mijn schooljaren was de Aalscholver in de omgeving van Den Haag een vogel die zelden of nooit werd gezien. Ook daarvoor was de Aalscholver bij Den Haag een zeldzame verschijning. Zo vond Tekke (1928) een waarneming van een Aalscholver in het Smidswater niet ver van het Malieveld in Den Haag in maart 1928 bijzonder genoeg om daar een kort artikel in *Ardea* aan te wijden. Er bestonden in ons land begin jaren vijftig drie kolonies: Wanneperveen in Overijssel, het Naardermeer en de Bakkerswaal te Lekkerkerk. De eerste twee locaties waren in bezit van de Vereniging tot Behoud van Natuurmonumenten, de laatste was sinds 1941 eigendom van Stichting Het Zuidhollands Landschap.

Voor het gemeentehuis in Lekkerkerk maakte Fiep Westendorp, bekend van illustraties in de boeken van Annie M.G. Schmidt, in 1939 een wandschildering die nog steeds te zien is in de raadszaal van het inmiddels voormalige gemeentehuis in Lekkerkerk (*De Woordentuin*, 2015). Fiep ging gekleed in een oude jas en met een hoed op haar hoofd naar de kolonie toe om te schilderen. Ook nam ze een paraplu mee om zich te beschermen tegen de grote hoeveelheden vogelpoep. In het dorpshart van Lekkerkerk is een standbeeld van een Aalscholver te vinden.

Het Aalscholverschilderij van Fiep Westendorp in de voormalige Raadszaal van Lekkerkerk
(Foto: Ellen Zoetmulder, De Woordentuin, 2015).

Het Aalscholverschilderij van Fiep Westendorp
(Foto: Ellen Zoetmulder, De Woordentuin, 2015).

Andere tijden

In 1955 werd met de Visserij-Inspectie in het belang van de zoetwatervisserij een overeenkomst gesloten waarbij de Aalscholverstand beperkt moest worden tot

maximaal 500 paar in Wanneperveen, 400 paar in het Naardermeer en 300 paar in Lekkerkerk. Voor die tijd broedden in Lekkerkerk ca 1000 paar Aalscholwers. In de Tweede Wereldoorlog werden de jongen uit de nesten gehaald om als wildbraad te worden verkocht (*Coomans de Ruiter, 1966*).

Woeste gronden

Het waren andere tijden. Op mijn lagere school (1953-58) werd nooit over natuur gesproken maar altijd over 'woeste gron-

Verlanglijstje

De Aalscholwer stond hoog boven aan mijn lijst van soorten die ik graag wilde zien. Toen de Haagse Vogelbescherming dan ook op 16 mei 1959 een bus-excursie naar de internationaal bekende Aalscholverkolonie in Lekkerkerk organiseerde, aarzelde ik geen moment. Ik leegde mijn spaarpot om de 6,50 gulden voor de excursie te betalen ... Aanschaf van de Vogelgids van Kist, toen 13,50 gulden, moest nog maar even wachten. De excursie werd echter een grote teleurstelling. Onthutsend

was dat er geen enkele Aalscholwer werd gezien, maar wel veel lege, onbewoonde aalscholvernesten.

Enige compensatie vormden een kolonie van 100 paar Roeken, een zingende Spotvogel, drie baltsende Tortelduiven, een nest van de Kneueil en twee jonge Bosuilen, diep in een holle boom.

Aalscholwer, Meer en Bosch, 24 maart 2023. Foto Martin Lok

den'. Bedoeld werden heidevelden en moerassen die door de helden van de Koninklijke Nederlandsche Heidemaatschappij in nuttige landbouwgronden moesten worden omgezet. Dit om de snelgroeiende bevolking van Nederland te voeden. Daarom moest ook het IJsselmeer worden ingepolderd, gevolgd door delen van de Waddenzee. Toch zagen veel Nederlanders geen toekomst meer in Nederland en in de jaren vijftig verdwenen elk jaar wel een paar kinderen uit mijn klas, vooral naar Canada.

Vervuiling of giflozing...

De kooiker vertelde dat alle Aalscholwers waren omgekomen door een giflozing op de Rijn/Lek. Ik heb daar in de literatuur niets over kunnen vinden. *Coomans de Ruiter (1966)* noemde als een mogelijke oorzaak voor de achteruitgang en het uiteindelijk verdwijnen van de Aalscholwer bij Lekkerkerk vervuiling van het rivierwater, waardoor de stand van de zoetwatervissen sterk was verminderd. Voedseltekort kan inderdaad hebben bijgedragen maar het

plotselinge massale afsterven suggereert toch meer dat de kooiker met zijn bericht over een giflozing gelijk had. Coomans de Ruiten (1966) rapporteerde dat er in 1956 nog 100 bewoonde nesten waren. Merkwaardig is dat hij ook voor 1959, het jaar van onze excursie, vermeldt dat er nog ongeveer 50 nesten en in 1960 nog iets meer dan 20 nesten waren. Daarna was ook volgens hem deze, ook internationaal zo bekende eendenkooi als Aalscholverbroedplaats verloren gegaan. Er waren nog maar twee kolonies in Nederland overgebleven. Ik denk dat de door Coomans de Ruiten vermelde nesten voor 1959 en 1960 oude lege onbewoonde nesten moeten zijn geweest die geleidelijk uit de bomen woelen. De Aalscholver - zoals de kooiker vermeldde en onze waarnemingen suggereerden - de Aalscholver in Lekkerkerk al in 1959 was uitgestorven.

Kolonie verloren gegaan

Tijdens de terugreis in de bus naar Den Haag was de stemming bedrukt. Dat de eens zo grote kolonie plotseling weggevaagd kon worden vonden we natuurlijk erg zorgelijk. Het zou nog jaren duren voor ik mijn eerste Aalscholver zou zien en wel met mijn vader bij een excursie naar het Naardermeer waar de soort nog volop broedde.

Ik begon in 1973 aan mijn eerste baan op de zesde verdieping van een gebouw in Vlaardingen met goed uitzicht op de Nieuwe Waterweg. Mijn waarnemingen betroffen aanvankelijk uitsluitend indrukwekkende beelden van onderzeeërs en andere schepen. Ornithologisch was er weinig interessants te beleven. Na een paar jaar echter begonnen de Aalscholvers en ook andere visetende vogels, zoals Visdie-

ven, zich in toenemende mate te vertonen. Blijkbaar was het water een stuk schoner geworden. De Bakkerskooi wordt tegenwoordig, zeker sinds 1995, wel weer door vaak honderden overwinterende Aalscholvers als slaapplek gebruikt (*waarneming.nl*).

In 1984 vestigde een snelgroeiende kolonie Aalscholvers zich op Voorne (*Bakker en Lok, 1985*), gevolgd door kolonies in Meijndel in 1991 (*van der Meer, 1998*) en ook nog in andere kustgebieden. Aalscholvers foerageren vooral op zee maar doen ook tal van binnenwateren aan. In totaal zijn er nu meer dan 60 kolonies in Nederland (*Vogelbescherming*) met totaal ca. 15.000 broedparen (*Sovon*).

Aalscholvers volop ...

Het is nu haast niet meer voor te stellen dat de Aalscholver ooit zeldzaam was. Het lijkt of tegenwoordig we in elk water, meer-tjes, plassen of slootjes, klein of groot, in en rond Den Haag wel Aalscholvers kunnen tegenkomen. De jonge vogelaars van tegenwoordig zullen dan ook niet gauw een groot deel van hun zakgeld hoeven te spenderen om een Aalscholver te zien!

Bronnen

- L. Bakker. & C. M. Lok (1985). Aalscholvers *Phalacrocorax carbo*, een nieuwe broedvogel voor Voome. *Limosa* 58: 145-148.
- H.P. van der Meer (1998). Ontstaan en ontwikkeling van de Aalscholverkolonie in Meijndel. *Holland's Duinen* 33:64-71.
- L. Coomans de Ruiten (1966). De Aalscholver, *Phalacrocorax carbo sinensis* (Shaw & Nodder) als broedvogel in Nederland, in vergelijking met andere Westeuropese landen. *Limosa* 39: 187-212.
- Sovon. <https://stats.sovon.nl/stats/soort/720>
- M.J. Tekke (1928). *Phalacrocorax carbo* (L.) in een stadsgracht te Den Haag. *Ardea* 17: 72.
- Vogelbescherming. <https://www.vogelbescherming.nl/ontdek-vogels/kennis-over-vogels/vogelgids/vogel/aalscholver>
- De Woordentuin* (2015). <http://dewoordentuin.blogspot.com/2015/01/van-wie-is-toch-die-wandschildering-in.html>